

**ПРАВОВІ РИЗИКИ РЕЛОКОВАНОГО БІЗНЕСУ:
ОБГОВОРЕННЯ СОЛІДАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
КЕРІВНИКІВ ЗА НЕЗАДОВОЛЕННЯ ВИМОГ КРЕДИТОРІВ
У КОНТЕКСТІ РИЗИКІВ, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ
ПІД ЧАС РЕЛОКАЦІЇ**

Сергій ПОРАДА

*аспірант кафедри господарського права юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
помічник адвоката в Адвокатському об'єднанні «Греца і Партнери»
м. Ужгород, Україна*

Процеси релокації бізнесу в умовах воєнного стану та економічної нестабільності в будь-якому випадку супроводжуються зменшенням розміру ліквідних активів підприємства, що безумовно впливає на платоспроможність такого суб'єкта господарювання.

Згідно з дослідженням Опендатабот станом на 15 квітня 2024 року майже 19 000 компаній переїхало від початку 2022 року, за даними Єдиного державного реєстру¹. Зміна місця розташування підприємства очевидно змінює структуру логістичних шляхів та договірних відносин бізнесу.

Разом з тим, норма частини 6 статті 34 Кодексу України з процедур банкрутства передбачає досить жорстке правило, що боржник зобов'язаний у місячний строк звернутися до господарського суду із заявою про відкриття провадження у справі про банкрутство у разі виникнення неплатоспроможності, зокрема якщо задоволення вимог одного або кількох кредиторів призведе до неможливості виконання грошових зобов'язань боржника в повному обсязі перед іншими кредиторами або якщо розмір грошових зобов'язань боржника, строк виконання яких настав, перевищує вартість активів боржника².

Відтак актуальним є питання як нівелювати керівнику бізнеса власні ризики щодо його можливої відповідальності за невиконання вимог частини шостої статті 34 Кодексу України з процедур банкрутства.

¹ Opendatabot. (2024, 15 квітня). Як мігрує український бізнес під час великої війни. Отримано з <https://opendatabot.ua/analytics/business-relocation-2023-2>

² Верховна Рада України. (2018). Кодекс України з процедур банкрутства (№ 2597-VIII). Голос України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b8>

Безпосередньо на законодавчому рівні не передбачено преференцій для суб'єктів солідарної відповідальності, які вимушено провели підприємство через процес релокації.

Однак, відповідь на це питання впливає із судової практики. Так, Верховний Суд у постанові 21.11.2024 у справі № 925/1577/20 зазначив, що якщо керівник (орган управління) боржника доведе, що виникнення обставин визначених абзацом 1 частини 6 статті 34 КУзПБ не свідчило про стан загрози неплатоспроможності, тобто об'єктивне банкрутство (критичний момент з настанням якого боржник через зниження вартості чистих активів став нездатним у повному обсязі задовольнити вимоги кредиторів, у тому числі і щодо сплати обов'язкових платежів), і він, незважаючи на тимчасові фінансові ускладнення, **добросовісно розраховував на їх подолання в розумний строк, доклав залежних від себе максимальних зусиль для досягнення такого результату**, то такий керівник (орган управління) з урахуванням загальноправових принципів юридичної відповідальності може бути звільненим від солідарної відповідальності³.

Вказана постанова формує гнучкий підхід до оцінки відповідальності керівників й вказує на те, що не всі фінансові труднощі (зокрема пов'язані із релокацією) автоматично мають призводити до наявності підстав для покладення солідарної відповідальності на керівника підприємства.

Важливо наголосити, що такий правовий висновок сформований виходячи з принципу добросовісності і дотримання такого принципу керівником підприємства.

Саме із цього слід виходити при формуванні плану релокації підприємства та ролі керівника у реалізації такого плану.

Враховуючи це, автор вважає за належне виділити наступні фактори, які слід врахувати при здійсненні релокації бізнесу:

- обґрунтованість й необхідність релокації, наприклад через загрозу подальшого ведення бізнесу на попередньому місці; тут слід враховувати чи була релокація економічно виправданою для збереження активів та виконання зобов'язань перед кредиторами;

- вжиття керівником достатніх заходів для захисту прав кредиторів, зокрема повідомлення кредиторів про плановану релокацію, забезпечення збереження активів та їх належне використання, запобігання штучному виведенню активів (зокрема з використанням умов воєнного стану), проведення переговорів з кредиторами щодо

³ Верховний Суд. (2024, 21 листопада). Постанова у справі № 925/1577/20. Отримано з <https://opendatabot.ua/court/123338041-6f0873ae5f999f6ed1d44b41e65b5e69>.

реструктуризації боргів, зміни строків та порядку виконання зобов'язання;

- наявність достатніх підстав вважати, що релокація підприємства допоможе подолати кризу, тобто перспективи відновлення платоспроможності після переїзду, наявність обґрунтованих прогнозів щодо нових джерел доходу та зниження витрат;

- релокація не має бути способом ухилення від відповідальності перед власними кредиторами, тобто план релокації має передбачати певний порядок виконання підприємством своїх діючих зобов'язань (перед кредиторами, працівниками);

- план релокації має бути погоджений засновниками підприємства; саме їхні рішення мають визначати напрямки роботи бізнесу та відповідно саме засновники мають нести основний тягар прийняття неправильних рішень при здійсненні підприємницької діяльності.

Дотримання керівником вищевказаних умов буде вказувати на вжиття ним всіх належних та можливих заходів для мінімізації ризиків кредиторів, які можуть виникнути через проведення релокації підприємства. Саме такі обставини зумовлюватимуть висновок про добросовісність керівника підприємства та надаватимуть йому достатні підстави захищати себе у процедурі банкрутства від претензій кредиторів та арбітражного керуючого щодо покладення солідарної відповідальності на такого керівника за вимогами кредиторів.

При цьому керівник підприємства має забезпечити доказову базу належного виконання своїх обов'язків.

До того ж, законодавець так само реагує на виклики сучасності й потреби підприємств. Зокрема, 11.12.2024 набув чинності Закон України «Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації»⁴.

Короткий екскурс в суть превентивної реструктуризації (досудової санації) вказує на те, що це комплекс заходів, спрямованих на запобігання неплатоспроможності підприємства, що включає зміну структури активів і зобов'язань підприємства, реорганізацію бізнес-процесів, залучення нового фінансування, **розробку та виконання плану реструктуризації під контролем суду.**

⁴ Верховна Рада України. (2024). Про внесення змін до Кодексу України з процедур банкрутства та деяких інших законодавчих актів України щодо імплементації Директиви Європейського парламенту та Ради Європейського Союзу 2019/1023 та запровадження процедур превентивної реструктуризації (№ 3985-IX). Голос України. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/b8>

Така процедура буде корисною для релокованого бізнесу, оскільки:

- звернення керівника до суду із заявою про досудову санацію нівелює у подальшому обґрунтованість претензій до керівника щодо не звернення до суду відповідно до вимог частини 6 статті 34 Кодексу України з процедур банкрутств;

- підприємства, які переживають кризу через релокацію, можуть реструктуризувати борги до настання ознак критичної неплатоспроможності;

- передбачається залучення нового фінансування з боку інвесторів без ризику оскарження з боку кредиторів;

- наявний судовий контроль за виконанням такого плану досудової санації;

- для мікро– та малих підприємств передбачено спрощену процедуру, що зменшує розмір адміністративних витрат.

Тобто процедура досудової санації є важливим інструментом для адаптації релокованого бізнесу під час зміни юрисдикції та трансформації структури організації власної роботи.

Виходячи із наведеної проблематики автор наводить свої резюмовані висновки щодо викликів для релокованого бізнесу:

- керівники бізнесу разом із засновниками мають належним чином **планувати** процедуру релокації власного бізнесу із врахуванням інтересів власних кредиторів (шляхом проведення належної комунікації);

- керівникам важливо у цьому процесі забезпечувати належне документальне оформлення всіх етапів релокації з метою подальшого підтвердження своєї добросовісності (вести офіційне листування, оформлення домовленостей та рішень, розроблений і затверджений план);

- релокація має мати належне підґрунтя (причину), а також розумно прогнозовані наслідки та ризики (про які мають бути повідомлені кредитори); тобто сама релокація не має використовуватися для уникнення виконання зобов'язань перед власними кредиторами;

- керівникам слід зважати на наявність механізму превентивної реструктуризації та за розумної необхідності використовувати такий механізм, що одночасно буде свідчити про добросовісність керівника підприємства та дозволить залучити інвесторів для підтримання платоспроможного стану підприємства (зокрема через наявність судового контролю за виконанням затвердженого плану).